

GERDA VAN WAGENINGEN

Roman

DE REDERS DOCHTERS

ZIERIKZEE TRILOGIE 2

Hoofdstuk 1

‘Het gebeurt niet!’

De woedende stem van Aernout van Neck liet niets te raden over. Er klonk een harde vuistslag, waarschijnlijk op de tafel, want er rinkelden glazen, voor dat geluid werd overstemd door een paar snikken. Dat zou mevrouw wel zijn!

Beneden in het souterrain van het deftige huis aan de Havendam in Zierikzee van de familie Van Neck groepten de personeelsleden geschrokken bij elkaar. Niemand durfde iets te zeggen, zelfs de al wat oudere en deftige butler mijnheer De Moucheron niet. Hij beet op zijn lip en draaide nerveus aan de puntjes van zijn snor. Juffrouw Vroom, de huishoudster, opende haar mond al, maar geluid kwam er niet uit. Emma de Jonge, het enig overgebleven dienstmeisje in dit grote huishouden, keek met een vuurood hoofd van verlegenheid van de een naar de ander. Juffrouw Hanse, de kokkin, kreeg een kleur als vuur. Bram, de chauffeur en wanneer nodig ook de klusjesman, maakte dat hij wegkwam en mompelde nauwelijks verstaanbaar: ‘Het is weer zover!’ Iedereen was bang.

Het was begin juni van het jaar 1914. Het was warm, te warm eigenlijk voor de tijd van het jaar. Juffrouw Hanse stond moppend op en veegde het zweet van haar voorhoofd. Het was bijna twaalf uur. Over een uur zou er toch net als alle andere dagen een warme maaltijd op tafel moeten staan, voor de familie boven zowel als voor henzelf beneden.

De wasvrouw keek om het hoekje van de keukendeur. ‘Ik heb meer warm water nodig.’ Met zulk mooi weer deed ze de was buiten op het straatje in de ruime tuin die achter dit pand lag. Vroeger

was er veel meer personeel geweest, maar het ging niet zo goed met de rederij van de familie Van Neck, en in de afgelopen jaren was er steeds meer bezuinigd. Emma dacht eraan hoe ze zes jaar geleden alweer als twaalfjarig meisje zo vanuit het burgerweeshuis in deze zelfde stad hierheen was gestuurd om dienstbode te worden. Toen waren er nog drie dienstbodes geweest. Haar beste vriendin die ze nog uit het weeshuis kende, Tonnie de Man, werkte inmiddels als bijna volleerd naaister op het naaiatelier waar mevrouw graag haar nieuwe kleren liet naaien. Zij was als eerste vertrokken. En nu een halfjaar geleden was haar plaaggeest Mien Stoffels ontslagen, omdat ze zwanger bleek en daarom tegen haar zin had moeten trouwen met een visserman van een van de schepen van mijnheer. Nu woonde ze in een armoedig huisje verderop in een van de smalle straatjes aan de rand van de stad. Waarschijnlijk moest ze zo langzamerhand bevallen van het kind dat ze eigenlijk helemaal niet had willen hebben, met aan haar zij een man die ze ook niet had gewild. Kennelijk was hij goed genoeg geweest voor verboden pleziertjes, maar nu zat ze mooi met de gebakken peren. Gelukkig had Emma er zelf helemaal geen behoefte aan om aan de zwier te gaan met welke jongeman dan ook. Ze haalde diep adem. Juffrouw Vroom knikte. Zo jong was die ook niet meer, dacht Emma stilletjes. Grote kans dus dat de juffrouw nooit meer een echtgenoot zou krijgen die dan verder voor haar zou zorgen, zodat ze niet langer zo hoefde te sloven voor een ander, maar of ze dat wel zou willen, dat wist Emma niet.

Emma was al opgestaan. Zonder woorden wist ze wat de huishoudster bedoelde. Boven was er met wat deuren geslagen, maar nu was het weer stil geworden. De tafel in de eetkamer zou moeten worden gedekt en dat was haar taak. Ze verdween met bonkend hart naar boven, toch een beetje bang voor wat ze daar aan zou treffen.

Mijnheer Van Neck was kennelijk in zijn kantoor verdwenen, en hoogstwaarschijnlijk hield mijnheer De Moucheron hem gezels-

schap, want ook hij was nergens te bekennen en hij was ook niet naar beneden gekomen. Wel zo rustig! Als er een slechte sfeer in huis heerste, kon hij hen nog weleens afsnauwen. Volgens juffrouw Vroom begon mijnheer De Moucheron ook een dagje ouder te worden en kon hij niet meer zoals vroeger gemakkelijk alles regelen, en ook was het niet langer eenvoudig voor hem om het slechte humeur van hun werkgever te doen verdwijnen met een glas van zijn allerbeste cognac.

Emma keek schichtig om de hoek van de salondeur en ze schrok er toch weer van, toen ze juffrouw Victoria in de brede vensterbank zag zitten, terwijl ze haar ogen depte met een van haar dure kanten zakdoekjes. Ze aarzelde, maar de juffrouw had haar toch opgemerkt en stond meteen op.

‘Het gaat wel weer, Emma. Trek het je maar niet aan. Ik ben boven, en misschien wil je aan mevrouw Vroom vragen of ze straks wat te eten voor mij boven wil brengen? Ik kom niet aan tafel.’

‘Ja, juffrouw,’ mompelde Emma, terwijl ze zich naar de eetkamer haastte om te doen wat ze moest doen. Ze hoorde de juffrouw de trap op gaan en even later werd een deur zacht gesloten, weer geopend en toen hoorde ze de stem van de andere redersdochter, die dus haar naamgenote was.

Ze streek het hagelwitte damasten tafellaken glad met haar handen en zette er de borden op klaar, dekte verder alles af en kon niet verstaan wat er boven tussen de twee zussen werd besproken.

De familie Van Neck bestond naast mijnheer en mevrouw uit drie dochters en een zoon. De oudste dochter, juffrouw Theresia, was een paar jaar geleden getrouwd, tegen de zin van haar vader, die haar aan een rijke man had willen koppelen en niet aan de rentmeester van een adellijke familie. De juffrouw was onlangs bevallen van haar tweede kindje. Nog thuis woonden de juffrouwen Victoria en Emma, de jongste van de meisjes. Dan was er nog jongeheer Reinder, die nu echter in de stad woonde bij een tante, en die daar naar een deftige school ging. Hij gooide er met zijn pet

naar, werd er beweerd, maar toch zou hij later de rederij van zijn vader over moeten nemen en als die dag zou komen, moesten ze vrezende allemaal hun werk kwijt te raken! Want met zo'n bestuurder zou het bedrijf van mijnheer snel genoeg failliet gaan. Dat zei zelfs mijnheer De Moucheron zonder er nog doekjes om te winden.

Zo, de tafel was klaar. Borden, bestek, wijn- en waterglazen en natuurlijk keurig gevouwen servetten.

Ze keek goedkeurend voor ze weer naar beneden ging. Boven was het stil geworden. Ze bracht de vraag van juffrouw Victoria over aan juffrouw Vroom.

Die knikte gelaten. 'Arm kind. Mijnheer maakt het haar nog moeilijker dan haar zuster een paar jaar geleden. Gelukkig is het nu een andere jongeman.'

Emma grinnikte. 'Everhard van Goens is gelukkig niet het type dat zijn handen niet thuis kan houden, zegt Bram. Hij heeft nauwelijks oog voor vrouwen en dus ook niet voor juffrouw Victoria, waar haar vader dat zo graag zou zien. Hij weet die handen niet eens te gebruiken, beweert Bram zelfs.'

Juffrouw Vroom, hoewel absoluut geen roddelaarster, zuchtte gelaten. 'Mijnheer ziet gewoon geen andere uitweg. Een van zijn dochters moet een rijk huwelijk doen, en dan nog liefst met een man die interesse heeft in het bedrijf, zodat die later naast jon-geheer Reinder aan het roer kan komen te staan. Van zijn kant uit kan ik het wel begrijpen. Zo dachten zijn ouders destijds ook. Mijnheer en mevrouw zijn nog van de generatie waarbij gearran-geerde huwelijken gebruikelijk waren en de jongelui zich eigenlijk altijd zonder gedoe schikten in hun lot.'

'Maar dat is aan het veranderen,' knikte Emma.

Juffrouw Hanse, die gewoon rustig had doorgewerkt, snoof diep. 'Mijnheer is hardleers. Hij probeert het opnieuw, en ik vrees dat ook juffrouw Victoria hem zijn zin niet zal geven. Arme man! Hij beseft niet eens dat juffrouw Victoria de rederij zelf zou moeten overnemen. Capabele vrouw!'

‘Een vrouw, ja,’ zuchtte juffrouw Vroom. ‘Dat is dus juist de onoverkomelijke drempel! Maar ik ben het met u eens, de juffrouw zou daarvoor heel wat geschikter zijn dan jonheer Reinder en die vreemde vrijer die mijnheer nu binnen wil halen bij elkaar.’

Emma giechelde. ‘Ze zou er zelf niet van willen horen, denk ik.’

Mijnheer De Moucheron maakte met zijn binnenkomst een einde aan alle veronderstellingen en keek strak van de een naar de ander. ‘Zorg ervoor dat alles op tijd op tafel staat,’ blafte hij overduidelijk nog steeds uit zijn humeur, voor hij zich opsloot in het kantoortje hier beneden dat hij deelde met de huishoudster.

Deze zuchtte. ‘Hij heeft ook behoefte aan een goed glas cognac,’ zei ze schouderophalend. ‘Geef hem eens ongelijk! Mijnheer is soms echt niet te genieten! En wij moeten heel hard werken met veel te weinig personeel, gewoon omdat mijnheer en mevrouw erop staan de standaard te handhaven die ze gewend zijn, net als vroeger. Breng de waterkan maar vast boven, Emma. We gaan zo opdienen.’

Emma knikte. In de eetkamer trof ze juffrouw Emma, haar een aantal jaar oudere naamgenootje. Wat een wereld van verschil gaapte er tussen hen! De juffrouw met haar deftige leven boven, en zijzelf het weesmeisje, dat echter blij mocht zijn dat ze een dienstje had in een deftig huis. Ze had het heel wat slechter kunnen treffen, als ze bij voorbeeld boerenmeid had moeten worden, of meid in de melkwinkel zoals Mien Stoffels vroeger. Daar was het echt sloven en werk dat nooit klaarkwam.

Juffrouw Emma lachte vriendelijk. ‘Heeft mama al verteld dat er binnenkort een nieuw dienstmeisje komt?’

Emma liet bijna de dure kristallen waterkaraf uit haar handen vallen. ‘Nee.’ Ze bleef staan en keek de andere Emma verbaasd aan. ‘Weer een meisje uit het weeshuis?’

‘Natuurlijk. Net twaalf jaar oud geworden. Dergelijke meisjes zijn goedkoop, en mama kan ermee pronken dat ze die arme kin-

deren de kans op een goede toekomst geeft. Dat mes snijdt dus aan twee kanten.’

‘Wel, daar zijn we blij mee.’

‘Ik weet heus wel dat jullie veel te veel moeten doen met te weinig mensen. Maar ja, de bezuinigingen!’

‘Weet juffrouw Vroom het al?’

‘Als het goed is, heeft mama haar dat gisteren verteld.’ Juffrouw Emma grinnikte. ‘Ben je er blij mee, Emma?’

Die knikte. ‘Zeker, juffrouw. Ik kijk ernaar uit haar alles te mogen leren wat ikzelf hier in de afgelopen zes jaar ook heb geleerd.’

‘Voor je trouwt, Emma?’

Emma giechelde. ‘Nog in geen jaren, juffrouw Emma. Ik wil mij niet door een man laten commanderen.’

De juffrouw schoot in de lach. ‘Ach, er is ook wel wat voor een huwelijk te zeggen. Een arm om je heen, een mens die je op handen draagt, een gezin. Dat laatste vooral! Als je later oud bent en je hebt geen kinderen gekregen die naar je om kunnen zien, dat is geen oude dag om naar uit te kijken, laten we eerlijk zijn.’

‘Dat ben ik met u eens, juffrouw, maar ik...’

Mevrouw Van Neck kwam binnen. Emma glimlachte poeslief. ‘Hebt u het juffrouw Vroom al verteld, mama? Emma weet het nu, van Hetty.’

‘O, ja, eh, nee, dat is erbij ingeschoten.’ Mevrouw had rode ogen, zag de altijd opmerkelijke Emma. Die had dus ook al gehuild.

Ze maakte zich met een glimlach en een beleefd knikje uit de voeten. Beneden trof ze juffrouw Vroom die haar de schaal met dampende aardappelen in de handen duwde. ‘Ga maar achter mijnheer De Moucheron naar boven. Hij heeft de rest.’

Emma knikte en aarzelde toen. ‘Mevrouw heeft nieuws voor u. Er komt een nieuw meisje, en ze heet Hetty.’

‘Het werd tijd,’ zuchtte de oudere dame. ‘Soms denken ze het uiterste van ons te kunnen vergen. Voor even is dat niet erg, maar als het te lang duurt? Dat houden we niet vol. Ik maak me ook al

zorgen over Henry.' Daarmee bedoelde ze mijnheer De Mouche-ron, wist Emma. 'En ik word net zo moe weer wakker als toen ik in bed stapte.' Het was ongekend dat juffrouw Vroom liet blijken dat ze moe was, besefte Emma geschokt. En dat alles terwijl de spanningen in huis juist nu ongekend hoog waren opgelopen.

Emma borstelde het haar van juffrouw Victoria. Sinds de laatste kamenier een paar jaar geleden was vertrokken, was er nooit meer een nieuwe gekomen en zo nu en dan verleende Emma dit soort extra diensten aan de jongedames, zoals juffrouw Vroom ook altijd nog klaarstond voor mevrouw. Die maakte daar altijd dankbaar gebruik van, en Emma vermoedde dat juist dergelijke vanzelfsprekendheden de reden waren voor de uitlating van de huishoudster nu alweer drie weken geleden. Ze kon het maar niet vergeten.

Inmiddels was Hetty Verhagen gekomen. Een verlegen en stil meisje dat bijna in elkaar kromp op alle momenten dat iemand iets tegen haar zei. Juffrouw Hanse had zich over het arme kind ontfermd en moederde een beetje over haar. Hetty was de nieuwe keukenmeid. Als ze straks wat meer zelfvertrouwen had gekregen, mocht ze ook Emma gaan helpen, maar het arme kind bibberde onzeker en bang toen ze boven had moeten komen, waar juffrouw Vroom haar had voorgesteld aan de familieleden. Jongeheer Reinder, die nooit te beroerd was om onaardig te zijn, had opgemerkt dat ze kort afgekloven nagels had. 'Nagelbijters mensentreiters,' had hij pestend gezegd, en het arme kind was nog verder in elkaar gekropen, alsof ze zichzelf het liefst onzichtbaar had gemaakt. Dat was nu een week geleden.

'Waar zit je toch met je gedachten?' wilde de juffrouw weten.

'Neem me niet kwalijk,' vermande Emma zichzelf. 'Ik dacht aan Hetty.'

'O, dat! Arm kind. Ze heeft slechts zes maanden in het weeshuis gezeten, vertelde mama. Ze was er naartoe gebracht toen haar moeder was overleden. De vader leeft weliswaar nog, maar heeft

een kwade dronk en toen het kind daar door de dokter naartoe was gebracht als spoedgeval, beweerde hij, zat ze onder de blauwe plekken. Ze klaagt nooit, maar mama is ervan overtuigd dat ze haar min of meer gered heeft, en ze kreeg zelfs een kort briefje van jonkvrouw Mogge Muilman dat ze er goed aan deed het arme kind een kans te geven op een betere toekomst dan ze ooit in haar leven dacht te zullen krijgen. Haar vader mishandelde haar.’

‘De jonkvrouw is regentes van het weeshuis,’ knikte Emma. ‘Ze is aardig en doet helemaal niet uit de hoogte.’

Juffrouw Victoria grinnikte. ‘Wat vind jij eigenlijk van Everhard?’
‘U bedoelt mijnheer Van Goens?’

‘Er zijn meerdere heren Van Goens. De vader, een bankier met belangen in de visserij, schijnt er warmer bij te zitten dan wij. Hij heeft alleen vissersschepen, geen vrachtaart zoals papa ook heeft.’

‘Mijnheer heeft immers ook twee vissersschepen?’

‘Jawel, maar de vrachtaart zou meer mogelijkheden moeten bieden dan nu het geval is.’

‘Houdt mijnheer u op de hoogte?’

Dat had Emma zich al vaker afgevraagd. Juffrouw Victoria was de intelligentste van de drie jongedames Van Neck, maar intelligentie bij jonge vrouwen was geen pluspunt, zeker niet in de ogen van hun vader. Zelf was ze ook altijd leergierig en ze las graag en vaak. De laatste tijd vroeg juffrouw Victoria haar soms een bepaald boek te lezen, waar ze dan later haar mening en indruk van wilde weten.

‘Mijnheer De Moucheron doet dat. Soms, maar niet altijd, en ik hoor zeker niet alles. Maar goed, daar gaat het niet om. Nu heeft papa bedacht dat Everhard een goede man voor mij zou zijn en dat hij papa zou kunnen gaan helpen, in de toekomst, naast Reinder. Maar die zit voorlopig nog wel op school. Hij neemt zijn opleiding niet zo serieus.’

‘Everhard is de middelste van de drie zoons, nietwaar?’

‘Precies. Papa heeft Theresia eerst nog aan de oudste van de

broers willen koppelen, na het debacle met Gerard de Houtman, maar haar hart was al vol van een ander, dus dat lukte niet. Nu Trees keurig getrouwd is, ben ik dus aan de beurt.' De juffrouw slaakte een diepe zucht.

Emma legde de haarborstel neer en draaide het haar vakkundig in de lage knot die de juffrouw altijd droeg. 'Ziezo. Ik moet weer naar beneden.'

'Je hebt nog geen antwoord gegeven.'

Emma aarzelde. 'Ik denk niet... Eigenlijk moet u mij hierover niet naar mijn mening vragen, juffrouw Victoria. Ik kan die niet vrij uiten, zoals u dat wel kunt.'

De ander knikte. 'Ik begrijp het. Een goed verstaander heeft uiteindelijk maar een half woord nodig. Dank je, Emma. Ik heb zo het idee dat papa de komende maanden een nieuwe teleurstelling wacht.'

Emma onthield zich wijselijk van commentaar en ging weer naar beneden.

Daar trof ze Hetty huilend aan, weggekropen in een hoekje. Ze schrok ervan.

'Lieverd, wat is er? Je hebt toch geen standje gekregen? Juffrouw Hanse is juist zo blij met jouw hulp.'

De onderlip trilde. 'Mijn pa stond ineens in de keuken en hij was zo boos. Maar de chauffeur heeft hem in de kraag gevat en buitengezet.'

'Arme meid.' Emma sloeg een arm om het meisje heen. 'Kom maar mee. Ik zal chocolademelk voor je maken. Daar knap je wel weer van op.'

Hetty aarzelde. 'Mag dat dan?'

Emma knikte vastberaden. 'Nu wel. En meer nog, ik ga eens kijken of er ergens nog een overgebleven plakje cake rondslingerd.'

Er verscheen een aarzelend lachje om de mond van het meisje. Ze wreef over haar ogen om de laatste tranen weg te poetsen. 'Je bent lief, Emma.'

‘Ik ben zelf ook uit het weeshuis hier terechtgekomen. En ik weet nog heel goed dat dat niet zo gemakkelijk was. Kom maar mee.’

Juffrouw Hanse fluisterde even later dat de onverwachte bezoeker haar doodsbang had gemaakt. ‘Hij vloekte en dreigde, en zijn adem had een kegel tot ver buiten Zierikzee,’ beweerde de kokkin hoofdschuddend. ‘Helemaal lam van de drank! Arm kind, wat heeft die allemaal niet moeten doormaken voor ze in het weeshuis terecht kwam?’

Niet veel later was Hetty bezig om de aardappelen te schillen, en voor Emma was het tijd om iedereen boven van koffie te gaan voorzien.

Mevrouw Van Neck vroeg om een hoofdpijnpoeder. Ze had de laatste tijd vaker last van hoofdpijn en soms kreeg ze het zomaar uit het niets erg warm, net als dat met juffrouw Vroom het geval was. Oudere vrouwen hadden dat vaker, had Emma inmiddels wel begrepen. Juffrouw Hanse noemde dat de overgang. Het was net zoiets als een meisje dat een vrouw werd, wist Emma nu, maar dan omgekeerd.

Mijnheer Van Neck en mijnheer De Moucheron zaten in het kantoor en hadden een wirwar aan papieren op het bureau van mijnheer liggen. Zwijgend bediende Emma hen. Mijnheer De Moucheron gaf haar een hartelijk knikje als bedankje. Mijnheer reageerde niet eens.

In de salon zat juffrouw Victoria op haar favoriete plekje in de vensterbank, waar een paar kussens lagen en vanwaar ze goed zicht had op de haven van de stad, waar altijd veel bedrijvigheid heerste met laden en lossen, afhankelijk van het getij. Met vloed stond de haven vol water, als het eb was, was dat water weer bijna helemaal verdwenen. Het werk moest aangepast worden aan het ritme van de natuur. Zo was het altijd geweest en zo zou het altijd wel blijven ook.

Juffrouw Emma was ongeduldig. ‘Bram moet straks met papa ergens heen en hij kan mij dus niet naar Theresia brengen,’ mokte ze. ‘Ik verveel mij soms stierlijk.’

Mevrouw schokschouderde. ‘Ga borduren of voor mijn part pianospelen, maar kind, dit is nu eenmaal het leven van een welgestelde jongedame. Ik zou...’

Ze werd in de rede gevallen doordat juffrouw Vroom geagiteerd bovenkwam en toen ze mijnheer niet zag, aarzelend de krant overhandigde aan mevrouw Van Neck.

‘Er is een akelige moord gebeurd,’ hikkelde ze ontdaan, alsof het hier vlak om de hoek moest zijn gebeurd.

Hoofdstuk 2

Juffrouw Victoria had de krant bijna uit haar handen gerukt en zat al te lezen. ‘De toekomstige keizer van Oostenrijk-Hongarije en zijn vrouw zijn beiden midden op straat vermoord,’ hakte ze geschokt.

‘Hoe kan dat nu?’ vroeg Emma verbaasd. ‘Die mensen worden toch goed beschermd zodra ze hun neus buiten de deur steken?’

‘Ze zijn... waren, op bezoek in Sarajevo.’

‘Waar ligt dat in vredesnaam?’ zuchtte hun mama. ‘En waarom lijk je ineens van streek, Vicky?’

‘Hier komt rottigheid van,’ liet haar dochter zuchtend weten. ‘Dat geef ik je op een briefje. Het is al jaren onrustig tussen Servië en Oostenrijk.’ Ze stond op. ‘Papa moet dit weten.’

Ze stond even later in het kantoor van haar vader die verstoord opkeek, maar even later nauwelijks nog interesse had in de papieren die net nog al zijn aandacht opeisten. Hij keek geschrokken, net als zijn dochter even tevoren.

‘Dat is niet best,’ ving Emma nog op voor ze zich weer naar beneden haastte.

Daar beneden maakte niemand zich druk over een dergelijk krantenberichtje. Sarajevo, ze hadden er immers nog nooit van gehoord, dus het moest wel ongeveer aan de andere kant van de wereld liggen. Ze hoorden er gelukkig verder niet veel meer over, en wie las er nu alle dagen de krant hier beneden? Mijnheer De Moucheron, ja, maar verder?

De ene dag ging bijna ongemerkt over in de andere dag. Mijnheer Van Goens kwam op bezoek met zijn vrouw en hun middelste zoon Everhard. Juffrouw Victoria probeerde zich uit de voeten te

maken voor dat bezoek, maar ze moest en zou van haar moeder thuisblijven en aardig doen tegen de bezoekers. Haar vader keek haar zo streng aan dat ook Emma begreep dat juffrouw Victoria zich wel moest voegen en dus de visite braaf uitzat. Zelfs toen de jongeman haar meevroeg voor een kort wandelingetje door de tuin, moest ze zuchtend en wel toegeven, en haar jongere zuster schoot er bijna van in de lach.

Everhard was een onhandige jongeman die altijd naar woorden scheen te moeten zoeken, meestal zonder de juiste te vinden. Juffrouw Victoria knikte naar Emma, en die volgde haar braaf. Ze begreep het. Er moest een chaperonne bij zijn, jongelui die niet met elkaar getrouwd waren mochten niet alleen zijn. Zelfs niet in de tuin, die ommuurd was en waar ze dus met een beetje goede wil niet konden worden gezien. Ze ging daarom op een bankje zitten bij de keukendeur. De jongeman troonde de juffrouw mee naar de witgeschildeerde bank onder de appelboom. Juffrouw Victoria onderging het onvermijdelijke gelaten, zag Emma. Gelukkig had ze zelf geen familie meer, die haar een vrijer op zou dringen, dacht ze opgelucht.

Het was heerlijk hier in het zonnetje. Het was geen straf om zo op de juffrouw te moeten passen. Even stond ze op om een glas water te pakken. Het was zomer. Ze genoot.

Maar ineens kwam mijnheer De Moucheron zelf naar buiten. Hij hijgde een beetje en pufte. ‘Het wordt foute boel. Het kon ook bijna niet anders, maar nu is het een feit. Morgen gaan we mobiliseren.’

Juffrouw Victoria moest er ook iets van opgevangen hebben, want ze liet de onhandige en zwijgzame jongeman op het bankje zitten en kwam naar hen toe. ‘Ik heb het net gehoord. De burens hoorden het via hun telefoon.’

‘Morgen moeten alle dienstplichtige jongemannen naar de kazernes. De wereld houdt de adem in. Dit gaat fout, dames, helemaal fout.’ Henry de Moucheron pakte een zakdoek en bette

zijn voorhoofd, voor hij puffend en wel weer naar binnen ging. ‘Mijnheer moet... O, wat gaat er toch allemaal gebeuren! En hoe moet dat met de rederij, als er oorlog komt?’

Everhard slenterde langzaam in hun richting. ‘Wat een drukte om niets,’ zuchtte hij verveeld.

‘Heb jij gediend?’ wilde Victoria van Everhard weten.

‘Natuurlijk niet,’ was de verontwaardigde reactie. ‘We hebben alle drie een remplaçant laten dienen.’

Dat was zo. Rijkere jongemannen konden altijd wel ontsnappen aan de ingestelde dienstplicht. Dan werd een andere jongeman betaald, die dan in zijn plaats ging. En arme mensen vonden dat doorgaans niet eens erg, want het scheelde weer een mond die gevoed moest worden, en de jongens leerden er nog wat bovendien. En kostwinners hoefden evenmin op te komen, dus een jongeman die vroeg trouwde en die dus een vrouw moest onderhouden en als het meezat ook al een kind had verwekt, hoefde ook niet op te komen.

‘Het hele treinverkeer wordt morgen platgelegd,’ hoorden ze even later weer van mijnheer De Moucheron, die er nog steeds uitzag alsof hij alle lasten van de wereld op zijn schouders moest dragen.

Zo gebeurde. Op een zonnige zaterdag, die eerste augustus van het jaar 1914, werd het hele treinverkeer in het land gevorderd voor militair vervoer. De soldaten werden gelegerd langs voornamelijk de oostgrens en ook wel langs de grens met België. Zo goed als alle tweehonderdduizend jonge mannen kwamen nog diezelfde dag op hun bestemming aan.

Ineens was de spanning overal voelbaar. Het was onrustig geweest in de afgelopen weken, sinds die moord, maar de meeste mensen dachten toch dat het best wel los zou lopen en dat de spanningen, zoals zo vaak, ook nu wel weer met een sisser af zouden lopen. Maar die zondag, de dag van Emma’s achtende verjaardag, was dat anders. Overal in de kerken werd voor de vrede gebeden.

Men praatte over bijna niets anders.

Victoria probeerde haar moeder ervan te overtuigen niet onnodig op gevolgen te wachten, maar al de volgende morgen juffrouw Hanse, Emma en zelfs juffrouw Vroom naar diverse winkels te sturen om zo veel mogelijk houdbare levensmiddelen in te slaan. Koffie, thee, havermout, gort, meel om brood te bakken, en suiker, niet te vergeten. Eerst schoot mevrouw ongelovig in de lach, maar Victoria hield voet bij stuk en overtuigde haar vader ervan dat het niet onverstandig was zo veel mogelijk extra voorraad in te slaan. Voor het geval dat. Gebeurde er niets, dan konden de houdbare producten in de komende tijd gewoon worden gebruikt. Maar als het misging...

En het ging mis.

Op dinsdag 4 augustus stroomden tienduizenden Duitse soldaten in eindeloze colonnes over de Belgische grens. Het was de redding voor Nederland dat ze niet door Limburg trokken, zodat het vaderlandse grondgebied vooralsnog ongemoeid bleef. Misschien wel omdat het land als eerste een mobilisatie had afgekondigd, nog maar vier dagen geleden. En al op deze zelfde dag verklaarde Engeland de oorlog aan Duitsland. De Nederlandse regering had ervoor gekozen zich, als dat maar enigszins mogelijk bleef, zo neutraal mogelijk op te stellen in het conflict dat nu ontstond. Dit werd vooral ingegeven door de aloude handelsgeest.

Op de Havendam in Zierikzee werd er al diezelfde avond aangebeld door de buurman die een telefoontoestel in zijn gang had laten installeren. Samen met mijnheer Van Neck en mijnheer De Moucheron verdween hij in het kantoortje, om al een kwartier later tevoorschijn te komen met de mededeling dat hij nog verder moest om het nieuws te melden dat hij nu al wist, maar dat natuurlijk pas in de loop van de week in de krant zou staan. En o, als mijnheer Van Neck toch eens zou willen overwegen ook een telefoonaansluiting aan te laten leggen? In deze tijden was

dat immers bijna onmisbaar, voor wie het tenminste betalen kon, mompelde hij nog, terwijl mijnheer De Moucheron de voordeur al achter hem sloot en mijnheer zelf het hele huis door brulde dat iedereen naar de salon moest komen, en ook de mensen van beneden. Allemaal!

Emma keek naar zijn bedrukte gezicht, ze zag de tranen van mevrouw, zodra mijnheer hen allemaal aankeek met een donkere blik in zijn ogen.

‘Onze buurlanden zijn met elkaar in oorlog. Duitsland was al zijn bondgenoot Oostenrijk binnengevallen om hen te beschermen tegen de agressiviteit van de Serviërs, maar nam daar geen genoegen mee, en nu wordt er hard gevochten pal ten zuiden van ons eigen land. Engeland heeft op zijn beurt daarom Duitsland de oorlog verklaard. Onbegrijpelijk, de koning van Engeland en de keizer van Duitsland zijn immers familie van elkaar! Allebei kleinzoons van koningin Victoria! Vreselijk, het is werkelijk verschrikkelijk! Niemand nog kan bevatten wat dit voor ons land en meer nog voor ons persoonlijk zal gaan betekenen.’

Eerst viel er een doodse stilte, daarna was het juffrouw Victoria die als eerste durfde te zeggen dat ze opgelucht was dat ze de dag tevoren zo veel mogelijk levensmiddelen hadden ingeslagen. Alles zou de komende tijd onzeker worden en zonder enige twijfel daarom ook meer geld gaan kosten. Maar ze stelde voor dat haar vader hun nu voor zou gaan in het gebed, om God te vragen om vrede, om Hem te vragen het conflict dat nu overal voelbaar was, niet totaal uit de hand te laten lopen.

Mevrouw Van Neck bleef snikken. Mijnheer trok zich na dat gebed weer terug met zijn kompaan mijnheer De Moucheron, om te overleggen wat dit mogelijk zou gaan betekenen voor het eigen bedrijf. Tot zijn schrik waren verschillende bemanningsleden van zijn schepen op stel en sprong vertrokken omdat ze waren opgeroepen voor het leger. Die gaten in de bemanningen moesten zo snel mogelijk weer worden opgevuld, maar hoe?

Juffrouw Victoria knikte naar juffrouw Vroom. ‘Probeer morgen nog meer boodschappen in te gaan slaan. Denk ook om blikmelk. Daar had ik nog niet eerder aan gedacht, maar dat blijft heel lang goed. Ikzelf zal met Bram naar kruideniers buiten de stad rijden en zelf ook nog zo veel mogelijk proberen in te slaan. Het kan niet anders of binnen een paar dagen is dit nieuws zo algemeen bekend, dat iedereen die het kan betalen hetzelfde zal doen. De oorlog zal niet ongemerkt aan ons land voorbijgaan, ben ik bang, zelfs niet als het de regering lukt om de neutraliteit te handhaven. Maar als er slechts een paar eigenwijze soldaten ergens de grens oversteken en beginnen te schieten, dan... Ik heb er geen woorden voor!’

‘Niemand niet,’ knikte juffrouw Vroom. ‘Kom. We moeten voor de koffie gaan zorgen. Ondanks alles proberen we zo gewoon mogelijk door te leven.’

‘Waarschuw Bram, en hij moet vandaag nog naar Schuddebeurs rijden om het mijn zwager en mijn zuster te vertellen, zodat ook zij nog levensmiddelen kunnen inslaan voor er straks mogelijk nauwelijks meer iets te krijgen is.’

Het was Emma die naar het koetshuis werd gestuurd waar de chauffeur boven het vroegere koetshuis woonde. Bram was vroeger altijd de koetsier geweest, en had er al jaren bij zijn werkgever op aangedrongen de paarden en de koets te vervangen door een automobiel. Het was hem een klein jaar geleden eindelijk gelukt. Emma hijgde toen ze de trap op was.

‘Bram, het is oorlog. Nog niet hier, maar...’ Ze kwam bijna niet uit haar woorden en zag hoe de ander schrok en zijn vrouw geschokt de handen voor de mond sloeg. ‘Wat we al vreesden, is gebeurd. De Duitsers zitten nu in België en Engeland doet ook mee. Je moet van mijnheer meteen naar Schuddebeurs om het juffrouw Theresia en haar man te laten weten.’

De ander knikte. ‘Ik ben er gisteren al met juffrouw Victoria langs geweest, toen ze inkopen ging doen. Maar nu... Had mijn-

heer maar telefoon, dan konden we de jonker bellen!’

‘Misschien heeft iemand anders dat al gedaan, maar dat weten we niet.’

‘Hopelijk zal mijnheer het nu eindelijk willen overwegen... De man is altijd zo verdraaid ouderwets en wil niets weten van de ontwikkelingen die overal gaande zijn.’ Maar hij kleepte zich al om in zijn koetsiersuniform en nog voor Emma de keuken van het grote huis weer binnenstapte, hoorde ze de auto weggrijden.

Eenmaal in bed, later die avond, werd ook zij bevangen door angst en gevoelens van onzekerheid. Ineens voelde ze zich weer heel erg alleen en bang. Het deed haar denken aan hoe ze zich al wel tien jaar geleden had gevoeld toen haar opoe was gestorven en ze niemand anders meer had, waardoor ze door de dokter van haar dorp naar het weeshuis hier in de stad was gebracht.

Ze miste Tonnie de Man, haar vriendinnetje van toen. Maar Tonnie diende niet langer bij de familie Van Neck en ze woonde hier ook niet meer. Tonnie was naaister. Ze was uiteindelijk geworden wat ze altijd had willen zijn.

En zichzelf? Wat had zij nog te hopen en te verwachten in het plotseling zo onzeker geworden leven?

Een nieuw tijdperk in huize Van Neck

Als de Grote Oorlog in 1914 uitbreekt, verandert er veel in het huis van de familie Van Neck in Zierikzee. De rederij brengt minder geld op dan de familie nodig heeft om hun stand te kunnen handhaven. Onder het personeel heerst angst om ontslagen te worden en dienstmeid Emma doet daarom extra haar best zich zo nuttig mogelijk te maken bij dochters Victoria en Emma.

Wanneer de zaken ineens beter lijken te gaan, vermoedt de vooruitstrevende Victoria dat haar vader oneerlijk handelt en ze neemt de regie over het bedrijf. Haar jongere zuster Emma is alleen maar bezig met de liefde en krijgt te maken met teleurstellingen. Zowel boven als beneden bij het personeel laat deze tijd diepe sporen na.

Gerda van Wageningen is de meest gelezen en geprezen streekromanauteur van Nederland. *De redersdochter* is het tweede deel van de Zierikzee-trilogie, over het dagelijks leven in een vooraanstaand huishouden in het Zeeland van het begin van de twintigste eeuw. Eerder verscheen *De weesmeisjes*.

ISBN 978 90 2055 289 8 NUR 344

9 789020 552898 >

www.romanserie.nl

Romanserie